

Barn, barnkultur och begär

Sotevik, Lena. 2021. *Barbiebröllop och homohundar: Barn och barndomar i relation till queerhet och (hetero)normativa livslinjer*. Avhandling. Göteborgs universitet: Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande. (133 sidor)

BARBIEBRÖLLOP OCH HOMO Hundar – så heter en nyligen utkommen avhandling i Barn- och ungdomsvetenskap vid Göteborgs universitet, skriven av Lena Sotevik. Bakom den lättsamt lekfulla titeln ryms några av samtidens mer svårmanövrerade frågor: relationerna mellan barn, barndom, queerhet och sexualitet. Mer specifikt vill författaren fördjupa sig i hur dessa relationer uttrycks i ett samhälle som signalerar att barn ska vara oskuldsfulla och skyddas från sexualitet – samtidigt som de är den främsta målgruppen för statligt sanktionerade initiativ som vill utmana och vidga synen på just sexuella normer.

Sotevik inleder med att referera till Michel Foucaults jämförelse mellan barnet och den homosexuelle, båda vars sexualitet på olika sätt har förpassats utanför den moraliskt sanktionerade heterosexuella tvåsamheten och därför utsatts för intensiva kontrollapparater. De komplexa relationerna mellan kategoriseringarna barn/vuxen och homo/hetero är således en viktig utgångspunkt för avhandlingen. En annan är de delvis motstridiga queerteoretiska tolkningar av barn och barndom som etablerats på senare år. Framför allt gäller det Lee Edelmans analys av barnet som symbol för framtiden, där queerheten konstrueras som dess ofrukt samma, perversa motsats. Med hänvisning till barnets bästa har

exempelvis argument framförts mot att hbtq-personer ska få adoptera barn, bilda familj eller ens få leva sina liv. I kontrast till denna queerteorins så kallade asociala vändning ställs Jack Halberstam och Kathryn Stockton, som snarare än att se barnet som det queeras motsats, lyfter just det kaotiska, icke-linjära, röriga och flytande i barnkultur och barns kulturer. Genom att ännu inte vara bestämd – ännu inte heterosexuell – utgör barndomen ett möjligt utrymme för andra känslor och relationer än de förväntade.

Med dessa kulturellt laddade tankefigurer i förgrunden ger sig Sotevik i kast med sin undersökning. Det är en sammanläggsavhandling hon skrivit, bestående av fyra artiklar baserade på nedslag i olika miljöer, fält och fenomen. Materialet är således mångfacetterat. Så även metoderna. Här samsas policydokument från förskolan och rapporter från Skolverket och Diskrimineringsombudsmannen med en seriestripp i barntidningen Bamse – allt läst med diskursanalytisk lins. Utöver detta har Sotevik gjort deltagande observationer och intervjuer på två förskoleavdelningar, där hon följt verksamheten genom att delta i samlingar, matstunder, vila och utflykter. Hon har även utfört en semistrukturerad gruppintervju med fem pedagoger och en förskolechef, som alla arbetade på en förskola som nyligen blivit hbtq-certifierad.

Det något spretiga materialet motiveras, med inspiration i George Marcus, med att fältet är av metaforisk art, snarare än fysiskt avgränsat. Det är alltså intresset för hur de kulturellt motsägelsefulla föreställningarna om barn och sexualitet interagerar och relaterar till varandra som fått styra materialinsamlingen – vilket förklarar de sinsemellan relativt olika nedslagen i sammanhang med relevans för området.

Det är också framför allt detta teoretiska snitt som är studiens styrka. Här finns till synes outtömliga analytiska vinklar att välja. De olika fallstudierna bidrar också med en både komplex och komplicerande bild av problemområdet. Inte minst presenteras läsaren för en mängd motstridiga diskurser. Framför allt är det queerheten som sätts under lupp: både villkorad och ifrågasatt – men också efterfrågad och efterlängtd. Den intervjuade förskolepersonalen uppmuntras i styrdokument och läroplaner att arbeta med normkritiska perspektiv, där queer är signalord.

Samtidigt tycks de osäkra på hur detta ska göras utan att skriva barnen på näsan eller reta upp deras föräldrar.

Liknande tendenser syns i de blandade reaktionerna på serietidningen Bamses introduktion av ett lesbiskt par (i form av två hundar). De positiva kommentarerna i kommentarsfälten på Facebook kretsar här kring vikten av att lära barn att respektera olikheter, medan de negativa handlar om att barn behöver skyddas från vuxnas sexualitet och politiska propaganda. Återigen motsatta diskurser. Gemensamt är emellertid argumentationen om barnets bästa, något som alltså återkommer i båda lägren. Den queerhet som efterfrågas i relation till barn och barndom är därför, menar Sotevik, en tydligt omstridd och villkorad sådan. Vad mer är: sexualitet blir liktydig med avvikande sådan – medan den för givet tagna heteronormen tiger still.

När den analytiska blicken riktas mot barnen själva och deras aktiviteter framträder emellertid en delvis annan bild. Här aktualiseras och problematiseras nämligen både heteronormer och queera relationer. I en spännande tolkning av leken mamma-pappa-barn tydliggörs hur det till synes heteronormativa upplägget inte nödvändigtvis inbegriper ett heterosexuellt narrativ. Snarare var det barnet och en mamma – eller kanske till och med barnet och en åldersmässigt äldre omsorgsperson – som utgjorde lekens centrum. Den mest avgörande aspekten för ”mamma-pappa-barn” var alltså åldersskillnad snarare än heterosexualitet – en analys som öppnar för vidare och potentiellt vildare diskussioner om de kulturella kopplingarna mellan barn, barndom och sexualitet.

En liknande analys görs av de olika kärleksdiskurser som barnen laborerar med. Medan den romantiska kärleken och ett framtida giftermål hade en viktig roll leken, fanns det tydligt utrymme för möjligheten att bli kär i och gifta sig med någon av samma kön. Det överordnade målet tycktes alltså vara en romantisk kärleksrelation manifesterad genom äktenskap, oavsett sexualitet och kön – något som pekar mot att normativa ordningar såsom vi hittills känner dem möjligen är på väg att förändras.

Trots den något otympliga formen (sammanläggningsavhandling) är Soteviks studie både lättläst och inbjudande. Att kombinera två så lad-

dade områden som queer och barn – och samtidigt försöka greppa både den symboliska och den konkreta nivån – är modigt, uppfriskande och intressant i sin komplexitet. Att författaren dessutom tar sig an ett område som tidigare inte varit särskilt beforskat – kombinationen sexualitet och ålder bland förskolebarn – gör initiativet extra lovvärt. Samtidigt kan jag inte låta bli att, efter hand, känna mig aningen förvirrad. Det är själva sexualiteten, studiens fokus, jag inte blir riktigt klok på. Sexualitet lokaliseras nämligen på en mängd olika sätt: som sexuell ”läggning” hos vuxna, som queera familjer, som juridisk rättighetsdiskurs, som normkritiskt perspektiv bland förskolepersonal och som heteronormativa mönster i barnens lekar. Detta gör studiens fokus något vagt och ibland på gränsen till urvattnat. För vad som helt verkar försvinna i dessa motstridiga och i sig intressanta iakttagelser är den faktiska fysiska sexualiteten, alltså själva sexet.

Detta är förmodligen rimligt när fältet och informanterna är minderåriga barn. Dessutom finns det en påtaglig teoretisk vinst med att använda en vidare definition av begreppet sexualitet för att komma åt dess samhälleliga räckvidd. Å andra sidan är just detta en märkbar tendens i senare års queerforskning: att sexet helt är frånvarande i forskningen till förmån för sexualitetens mer strukturella aspekter i form av medborgarskap, könsidentitet, juridik, diskurs och relationsmönster. En mer övergripande fråga som inställer sig blir därför: vad händer i ett samhälle när sexualiteten blir allt – och samtidigt inget?

FANNY AMBJÖRNSSON
STOCKHOLMS UNIVERSITET